

Zorgplan Michaelschool Leeuwarden

2015-2016

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Vrijeschoolonderwijs	5
1.1 uitgangspunten van het vrijeschoolonderwijs	5
1.2 gevolgen voor het vrijeschoolonderwijs	5
1.3 volgen van onze leerlingen	6
2 De zorg om leerlingen / overlegstructuur	6
2.1 klassenleerkracht	6
2.2 samen met ouders	7
2.3 collegiale consultatie	7
2.4 intern begeleider	7
2.5 zorgoverleg en toetsgesprekken	8
2.6 klassenbespreking en kindbespreking	9
2.7 directeur en zorgen om thuis	10
2.8 remedial teaching	10
2.9 kernvisie/matrix-methode/jungle memory	10
2.10 systematische evaluatie toetsresultaten en groepsplannen	11
3 Sociale zorg, onveilige thuissituatie	12
3.1 Wanneer is het onveilig	12
3.2 Communicatielijnen bij zorg	12
3.3 Betrokken partijen	12
4 Leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte	13
4.1 signaleren	13
4.2 begeleiding van leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte	13
4.3 ontwikkelingsperspectief (OPP)	14
4.4 rugzakje	14
4.5 hoogbegaafden	15
4.6 raadplegen externe deskundigen	15
5 Toetsing en leerlingvolgsysteem	15
5.1 toetsing in klas 1 t/m 6	15
5.2 volgen van kleuters	16
5.3 leerrijpheidsonderzoek	17
5.4 dyslexieprotocol	17
5.5 protocol dyscalculy	17
5.6 toetsing klas 1 in relatie tot dyslexiescreening	18
5.7 schoolverlatersonderzoek / eindtoets	18
5.8 getuigschrift	18
5.9 leerlingdossier	19
6 Het zorgproces	19
6.1 de stappen	20
6.2 niveaus van zorg	20
6.3 in aanmerking komen voor Remedial teaching	20
6.4 beleid dyslexie	21
6.5 advies voor andere therapieën	21
6.6 samenwerking SBO Aquamarijn	21
6.7 schoolondersteuningsprofiel	22

7	Zorgbeleid op schoolniveau	22
7.1	de opbrengstrapportage	22
7.2	overleg intern begeleider met het team	22
7.3	klassenbezoek	23
7.4	overleg directie met intern begeleider	23
7.5	lb-overleg op stichtingsniveau	23
8	Evaluatie zorg	23
8.1	evaluatie van inhoud en effectiviteit	23
8.2	evaluatie zorgplan	24

Concept

Voorwoord

In het zorgplan staat omschreven hoe wij op de Michaelschool de leerlingenzorg hebben ingericht. Leerlingenzorg is de extra zorg en ondersteuning die wij bieden aan kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte. Met de ontwikkelingen van de Wet op Passend Onderwijs, is er het afgelopen jaar een aantal veranderingen gekomen in onze zorgstructuur. Dit zorgplan geeft een overzicht van de huidige situatie; van hoe wij inspelen op en omgaan met de specifieke onderwijsbehoeften van onze leerlingen.

In ons zorgplan staat omschreven welke vormen van zorg wij binnen de school (kunnen) bieden en met welke externe partijen wij op dit gebied samenwerken. Daarnaast laat het zorgplan zien hoe onze leerlingenzorg georganiseerd is binnen de school.

We zijn ons bewust van onze inspanningsverplichting op het gebied van specifieke onderwijsbehoeften van kinderen. En met leerkrachten, intern begeleider, remedial teacher, directie en externe ondersteuners, doen wij ons uiterste best om in nauwe samenwerking met de betrokken ouders, alle kinderen optimaal van het onderwijs te laten profiteren. Onze inspanningsverplichting is echter geen resultaatverplichting. De school kan niet aansprakelijk worden gesteld voor de behaalde resultaten op het gebied van leerlingenzorg. In samenwerking met ouders proberen wij zo goed mogelijk om heldere en haalbare doelen te stellen wat betreft de onderwijsbehoefte en de ontwikkeling van kinderen. Maar wij kunnen van tevoren geen garantie geven over het verloop van de ontwikkeling van een kind.

In dit zorgplan zijn enkele *algemene* beschrijvingen van de antroposofische kijk op onderwijs en onderwijsbehoeften. indertijd bewerkt of overgenomen van een andere school binnen onze stichting.

Marie-Marth
augustus 2015

1 Vrijeschoolonderwijs

1.1 Uitgangspunten voor het vrijeschoolonderwijs

Het uitgangspunt voor de leerlingenzorg is de ontwikkelingsfase van het kind zelf.

Geïnspireerd op het antroposofisch mensbeeld, kijken wij naar ieder kind en de ontwikkelingsfase waar het doorheen gaat (zie schoolgids).

In de leeftijd van 0 tot 7 ontwikkelt het kind vooral zijn fysieke lichaam. De opbouwkrachten die hiervoor nodig zijn ondersteunen we door een multi-sensorische aanpak, met name in de kleuterjaren. Zintuiglijke ervaringen zijn belangrijk. Zien, horen, voelen, ruiken, proeven, ervaren, zijn essentieel voor een gezonde ontwikkeling van het lichaam. Het denken wordt nog niet op een echt abstracte manier aangesproken, omdat dit nog niet op de voorgrond voor het kind beschikbaar is. In eerste instantie is het kind in deze ontwikkelingsfase bezig om zijn lichaam te vormen, waarmee hij het lichaam zich als instrument eigen maakt.

Rond het 7e levensjaar is het fysieke lichaam 'klaar' en kan de energie die nodig was voor de opbouw van dat fysieke lichaam worden ingezet voor het meer abstracte denken. Dit denken moet dus nog werkelijk 'ontwikkeld' worden. Aanvankelijk is het denken van het kind een beelddenken, een denken in beelden. Pas in een latere fase (vanaf ongeveer 9 jaar) komt het abstracte denken tot ontwikkeling.

De ontwikkeling van het kind staat centraal in ons onderwijs, de leerstof is het middel waaraan het kind zich kan ontwikkelen. Het onderwijs is erop gericht om bij het kind een brede interesse te wekken en een harmonieuze ontwikkeling van denken, voelen en willen te bewerkstelligen: hoofd, hart en handen worden door het onderwijs aangesproken. Naast de vakken taal en rekenen zijn de vakken ter algemene ontwikkeling en kunstzinnige vakken, handvaardigheid en motorische ontwikkeling van belang.

Voorwaarde voor een goede individuele ontwikkeling is een hechte, veilige en vertrouwde sociale omgeving. We hechten dan ook grote waarde aan de vaste klas waarbij de klassenleerkracht in principe een aantal jaren met de klas verbonden blijft.

1.2 Gevolgen voor het vrijeschoolonderwijs

Het werken vanuit het antroposofisch mensbeeld en de genoemde ontwikkelingsfasen, heeft direct gevolgen voor de inrichting van het onderwijs. Wij maken als vrijeschool een duidelijke keuze in het moment waarop wij bepaald onderwijs aanbieden.

In de kleuterklassen leren we de kinderen nog niet expliciet te lezen of te rekenen. We doen nog nauwelijks een direct beroep op het denken. Fantasie en spel staan centraal en vanuit die twee gebieden leren de kinderen ongelooflijk veel. Dat neemt niet weg dat zowel taal- (lezen) als rekenvoorwaarden op velerlei wijzen aan bod komen. In het leerlingvolgsysteem en in het groepsplan nemen ontluikende geletterdheid en voorwaarden voor het rekenen een zeer belangrijke plaats in. Er wordt aan beide onderwerpen gewerkt en daarmee wordt de basis voor het verdere leren gelegd.

Op de vrijeschool zien we een verschil tussen wijze van ontwikkelen van kleuters en het leren vanaf het 6^e jaar. Dat is ook de reden dat we groep 1 en groep 2 'de kleuterklas' noemen. Na twee jaar kleutertijd, gaan de kinderen naar klas 1. Dan komt het cognitieve leren op gang. Na klas 6 (het einde van de basisschool), gaan de kinderen naar de middelbare school. Kiezen zij voor voortgezet vrijeschoolonderwijs, dan heet dat klas 7 t/m 12, een teken van de doorlopende leerlijn binnen het vrijeschoolonderwijs van 4 tot en met 18 jaar.

Doordat het denken vanaf het zevende levensjaar op een andere wijze aangesproken wordt, beginnen we pas in klas 1 (groep 3) met het echte leesonderwijs. Omdat het denken in die fase nog een vorm van beelddenken is, wordt er in het onderwijs ook veelvuldig gebruik gemaakt van beelden. Zo ontwikkelt het lezen zich vanuit de letterbeelden; vanuit de beelden worden de letters tot abstracties. Vaak betekent dit dat bij de eerste DMT-toets in januari, de technische leesvaardigheid nog niet op gelijk niveau is met het landelijk gemiddelde. Er is

dus een zekere vertraging te zien in het leren lezen op de vrijeschool die bijna altijd in de loop van klas 2 (groep 4) ingelopen is.

Op dit moment onderzoekt onze taalspecialist met haar collegae stichtingsbreed de lees- en spellingresultaten in de groepen 3 en 4. De taalspecialisten zullen komend schooljaar met een advies en zonodig plan van aanpak komen, wat betreft het aanvankelijk leesonderwijs. Het feit dat wij kinderen veel leerstof aanbieden met beelden, betekent niet dat ons onderwijs per definitie goed is voor kinderen met een diagnose 'beelddenker'. Deze diagnose vraagt vaak meer en ook een andere visuele ondersteuning dan wij binnen het vrijeschoolonderwijs doorgaans kunnen bieden.

1.3 Volgen van onze leerlingen

De ontwikkeling van de kinderen houden we bij in het leerlingvolgsysteem. Dit systeem bestaat uit een aantal instrumenten waarin het functioneren en presteren van ieder kind wordt vastgelegd. De instrumenten die wij hiervoor gebruiken zijn:

- In de kleuterklassen: het Kleutervolgsysteem; dit zijn vragenlijsten die ontwikkeld zijn door de Begeleidingsdienst van vrijescholen.
- In klas 1 t/m 6: het Cito-leerlingvolgsysteem voor taal en rekenen.
- In klas 1 t/m 6: ZIEN! voor het volgen van de sociaal-emotionele ontwikkeling.
- In klas 1 t/m 6: periode-toetsen voor taal, rekenen en de zaakvakken.
- In klas 1 t/m 6: leesdossiers (bijhouden van welke boeken gelezen zijn).
- In alle klassen: groepsplannen taal en rekenen in Trans-Plan (leidraad in gedifferentieerd onderwijs en cyclisch analyseren en evalueren van het onderwijsaanbod en de mate waarin alle kinderen daarvan geprofiteerd hebben).
- In alle klassen: werkstukken.
- In klas 1 t/m 6: presentaties en periodeschriften.

2 De zorg om leerlingen / overlegstructuur

2.1 De klassenleerkracht

De klassenleerkracht is de eerst aangewezen om de leerlingenzorg vorm te geven. De leerkracht heeft als doel de kinderen in haar¹ klas aan de hand van de leerstof een zo volledig mogelijke ontwikkeling te laten doormaken. Zij geeft vorm aan het pedagogisch klimaat en biedt het onderwijsaanbod aan. Zij stelt zich daarbij tot doel om goed gedifferentieerd onderwijs aan te bieden, waardoor zij in de (uiteenlopende) onderwijsbehoeften van de kinderen kan voorzien. Daarbij is de leerkracht gebonden aan de afspraken die op schoolniveau zijn gemaakt over uitgangspunten, inrichting en uitvoering van het onderwijs. Daarbinnen streeft zij ernaar, een veilig en uitdagend pedagogisch-didactisch klimaat te scheppen. Haar vakbekwaamheid wordt vergroot door individuele bijscholing en gezamenlijke studie.

Wanneer een leerkracht een probleem signaleert in de leer- of sociale ontwikkeling van een kind, kan het nodig zijn om interne of externe hulp in te schakelen. In beide gevallen houdt de leerkracht een centrale positie. Zij kent immers het kind goed, maakt het dagelijks mee en heeft de meeste mogelijkheden het kind in de klas te ondersteunen en te helpen. Voor de ouders is de leerkracht dan ook in principe het eerste aanspreekpunt.

2.2 Samen met ouders

---

¹ Overall waar 'zij' of 'haar' staat, kan ook 'hij' en 'hem' gelezen worden. Wij hebben op dit moment enkel vrouwen in ons team.

Extra zorg voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften, organiseren wij in nauwe samenwerking met de betrokken ouders. De leerkracht heeft geregeld contact met de ouders over de ontwikkeling van het kind tijdens oudergesprekken en ouderavonden. Ouderavonden worden minimaal drie maal per jaar gehouden; oudergesprekken en tien-minuten-gesprekken zijn er minimaal 2 keer per jaar, na de toetsrondes van januari en juni. Wanneer er specifieke zorgen zijn, is er ook meer gesprek tussen ouders en school. Van alle gesprekken wordt tijdens het gesprek een schriftelijk verslag gemaakt. Dit wordt door alle aanwezigen 'voor gezien' ondertekend.

Tijdens ouderavonden komt de inhoud van het onderwijs ter sprake, het pedagogisch klimaat en de organisatie van de klas. Tijdens de oudergesprekken komt de ontwikkeling van het individuele kind aan de orde. Voor een goede samenwerking is vertrouwen tussen de ouders en leerkracht noodzakelijk. Bij twijfels en vragen nemen de ouders in eerste instantie contact op met de leerkracht. Mocht dit niet tot een bevredigend antwoord leiden, dan kunnen de ouders een gesprek aangaan met de intern begeleider of de directeur. Het streven is vanuit onze school om de klassenleerkracht weer zo snel mogelijk in het gesprek met de ouders te betrekken.

2.3 Collegiale consultatie

De leerkracht kan een leerling inbrengen voor een kinderbespreking. Zij legt dan haar vraag voor aan het hele team. De kinderbespreking wordt uitgevoerd volgens een vast stramien en voorgezeten door de directeur. De leerkracht brengt de ouder(s) op de hoogte van de wens om een kinderbespreking te houden. Aan de ouder(s) wordt gevraagd een schriftelijke bijdrage te leveren over de periode van zwangerschap en de eerste paar levensjaren. Uit de kinderbespreking kunnen adviezen richten team en ouders komen. De adviezen worden met de ouder(s) gecommuniceerd.

In een kinderbespreking kijken alle collegae mee met de vraag van een leerkracht, ze verdiepen zich wat er van het kind bekend is en in wat het kind laat zien. Doelen van een kinderbespreking:

- meer inzicht in en perspectieven voor dit bepaalde kind;
- samenwerken en het delen van inzichten versterkt de collegiale verbinding;
- samenwerking versterkt de gezamenlijke visie op kinderen en op opvoeding en onderwijs;
- een besproken kind verandert veelal direct na een kinderbespreking; het lijkt van positieve invloed, wanneer een kind door het hele team 'gezien' wordt.

Leerkrachten werken veelal ook in andere klassen. Daardoor is een structuur ontstaan, waarbij een klassenleerkracht niet als enige de zorgen draagt over een kind. Zorgen worden gedeeld, bijna alle leerkrachten kennen bijna alle kinderen binnen de school. Zo werkt bijvoorbeeld de kleuterleerkracht ook in klas 1 en de leerkracht van klas 3 ook in klas 5 en 6. Hierdoor is een fijnmazig informeel overlegnetwerk ontstaan, waarbij leerkrachten hun zorgen en adviezen over kinderen delen. Dit is een informele vorm van collegiale consultatie. Daarnaast zijn enkele collega's aan elkaar gekoppeld. Daarmee vindt specifieke kennisoverdracht plaats; maatwerk.

Tot slot worden er (op vraag) uren vrijgemaakt om in elkaars klas te kunnen kijken en feedback te geven. Deze vorm van collegiale consultatie is in 2012-2013 een vast onderdeel in de jaarcyclus geweest. We beraden ons op een mogelijk vervolg hiervan.

2.4: Intern begeleider

De intern begeleider is de coördinator van het primaire onderwijsproces en van de (cognitieve en gedragsmatige) leerlingenzorg in de school. De intern begeleider ondersteunt de leerkrachten bij het vormgeven van specifieke maatregelen is waar nodig, aanwezig bij gesprekken tussen ouders en leerkracht en stuurt de Remedial teaching aan. De intern begeleider overlegt, met medeweten van de leerkracht, met directie en ouders en

onderhoudt contacten met het samenwerkingsverband en externe instanties in het kader van de leerlingenzorg.

Zij coördineert de cyclus van analyseren van resultaten en het opstellen van nieuwe plannen. De intern begeleider is de persoon die sturend meekijkt in het volgen van de kinderen gedurende hun gehele schoolloopbaan.

Zij coacht de leerkrachten bij het ontwikkelen van vaardigheden op het gebied van handelingsgericht en opbrengstgericht werken, handelingsplannen schrijven en het omgaan met zorgleerlingen. Ook is er aandacht voor klassenmanagement, pedagogisch en didactisch handelen van de leerkracht. De Intern begeleider legt klassenbezoeken af en kan zo gericht adviezen geven.

De intern begeleider ondersteunt de leerkrachten van de klas 5 en 6 bij de schoolkeuze/adviesgesprekken rondom de overgang naar het voortgezet onderwijs.

Daarnaast houdt de intern begeleider zich bezig met het (mede) ontwikkelen van onderwijskundig beleid en de vernieuwing daarvan.

De intern begeleider is voorzitter tijdens de zorggesprekken en coördinator van de orthotheek/leermiddelen.

Tot slot kijkt de intern begeleider mee bij de aannames en de instroom van nieuwe leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte.

Intern begeleider en directeur voeren in principe wekelijks overleg waarvan verslaglegging plaatsvindt.

(zie bijlage: functieomschrijving intern begeleider)

2.5 Zorgoverleg en toetsgesprekken

De intern begeleider organiseert en coördineert de gesprekken over de leer- en ontwikkelingsresultaten a.d.h. van de cyclus Handelingsgericht Werken (Waarnemen - Begrijpen – Plannen – Realiseren).

De toetsresultaten en de zorgen over ontwikkelingsvraagstukken worden zowel structureel in het team besproken als in een-op-een-gesprekken tussen leerkracht en intern begeleider. Vanaf schooljaar 2014-2015 bespreken wij tweemaal per jaar – na de cito-toetsronde – de opbrengstrapportage teambreed. Het afgelopen schooljaar besprak de intern begeleider de toetsresultaten alleen met de eigen klassenleerkracht, maar de behoefte is om dat met het hele team te delen, zoals wij dat voorheen ook deden.

Door de zorgen en de leerresultaten ook teambreed te bespreken, ontstaat een grotere draagkracht om leerlingen passend onderwijs te kunnen bieden. We leren van elkaar en ieders inzichten en vondsten kunnen een bijdrage leveren.

Op onze school bespreken we de ontwikkeling van de kinderen in toetsgesprekken (leerkracht), zorgoverleggen (leerkracht), toetsbesprekingen (team), kinderbeprekingen (team) en klassenbesprekingen (team).

Toetsgesprekken

De toetsgesprekken vinden minimaal twee keer per jaar plaats, na de cito-toetsrondes.

Bij dit gesprek zijn de klassenleerkracht en de intern begeleider aanwezig. Eventueel ook de (extern) remedial teacher. In dit overleg komt aan de orde:

- de analyse van de toetsresultaten;
- zonodig een individueel plan van aanpak (individueel handelingsplan);
- de groepsplannen voor taal en rekenen (Trans-Plan, Kleuterplan);
- leerlingen met een ontwikkelingsperspectief (OPP).

Dit schooljaar worden de evaluatiegesprekken na een groepsplanperiode daaraan toegevoegd. Het is op dit moment nog niet duidelijk of wij die gesprekken teambreed of leerkrachtgebonden gaan voeren.

Zorgoverleggen

In 2013-2014 zijn wij gestart met het werken met het sociaal-emotioneel leerlingvolgsysteem ZIEN!. In de kleuterbouw volgen wij de kinderen met het Kleutervolgsysteem van de Begeleidingsdienst van vrijescholen. De uitkomsten van de vragenlijsten uit ZIEN! worden zowel met de klassenleerkracht als teambreed besproken. In 2014-2015 volgen we ook gezamenlijke scholing van ZIEN! en implementeren we het systeem verder.

Het zorgoverleg heeft een centrale plek in de zorgstructuur van de school. Het zorgoverleg is de plek waar vragen rond een leerling worden neergelegd en waar besluiten die te maken hebben met zorg rondom leerlingen en of groepen leerlingen worden besproken en geëvalueerd. In 2014-2015 verschoof het eigenaarschap (en de voorbereiding) van het zorgoverleg naar de leerkracht toe. We zagen dat in 2013-2014 de intern begeleider nog te veel eigenaar is van het zorgoverleg.

Van alle zorgoverleggen wordt verslag gemaakt door de leerkracht.

In de kleuterbouw worden jaarlijks de resultaten van het leerrijpheidsonderzoek besproken. Vanaf 2014-2015 wordt daar de dyslexiescreening aan toegevoegd.

Mogelijk worden in 2014-2015 de structuur en frequentie van de zorgoverleggen aangepast met het verder implementeren van Trans-Plan.

Toetsbesprekingen (team)

Tweemaal per jaar, na iedere cito-toetsronde bespreken wij de resultaten teambreed.

2.6 klassenbespreking en kinderbespreking

Klassenbespreking

In een klassenbespreking wordt de klas in zijn geheel besproken. Een klassenbespreking levert veelal een grote bijdrage aan de stemming en 'gezondheid' binnen een groep. Het geeft leerkrachten handvatten om een klas te begeleiden door de verschillende leeftijdfasen en heen. Een klassenbespreking richt zich zowel op de cognitieve kant als de sociaal-emotionele staat van de klas.

De afgelopen twee schooljaren hebben wij klassenbesprekingen gedaan, wanneer er behoefte aan was. Vanaf 2014-2015 bespreken we een aantal klassen per jaar met een externe pedagoog. Omdat ouders en school samen de bedding vormen voor het opgroeiende kind en de klas als geheel, houden wij meestal een ouderavond o.l.v. de externe . Aan de meeste klassenbesprekingen, koppelen wij ook een ouderavond.

Een klassenbespreking bestaat uit 3 bijeenkomsten:

1. een voorbespreking met klassenleerkracht, intern begeleider en directeur
2. een bespreking in het lerarenteam
3. een ouderavond (eventueel met de directeur erbij)

De klassenbespreking wordt geleid door een externe deskundige (Annie Crivits). Door in de derde bijeenkomst de ouders erbij te betrekken, werken we aan een grotere draagkracht van de klas en kunnen we waar nodig aan de ouders meer kennis overdragen over specifieke leeftijdsfase en ontwikkeling van kinderen.

Kinderbespreking

Een kinderbespreking is een teambespreking van een individuele leerling. In overleg met de ouders, wordt een kinderbespreking voorbereid. Ouders wordt gevraagd iets te schrijven over de periode van zwangerschap, geboorte en eerste jaren.

We ervaren dat de aandacht voor en waarnemingen over een kind, in combinatie met de biografische gegevens, een beter beeld kunnen geven van wie het kind is en wat het nodig heeft. Een kinderbespreking geeft handvatten aan leerkrachten om een leerling nog beter te kunnen begeleiden. Inzichten binnen het lerarencollege en adviezen worden met elkaar gedeeld. Na de kinderbespreking worden indien van toepassing, de adviezen aan ouders gecommuniceerd.

2.7 Directeur en zorgen om thuis

Wanneer de school zich ernstig zorgen maakt om de thuissituatie van kinderen, neemt de directeur in de communicatie de leidende rol over van de leerkracht of intern begeleider. De directeur communiceert met ouders en instanties (zoals Regiecentrum Veilig Thuis (amk), politie, Kinnik, Fier Fryslan) over precare onderwerpen als verwaarlozing, huiselijk geweld, verslaving, misbruik.

Deze taak ligt bij de directeur, omdat een leerkracht te allen tijde 'gewoon' les moet kunnen geven aan de kinderen. De rol van de leerkracht mag niet in het geding komen, op het moment dat er over een kwetsbare thuissituatie gepraat moet worden. Wél is de leerkracht de eerste persoon die de signalen opvangt en met de internbegeleider en directeur bespreekt (zie hoofdstuk 4).

2.8 Remedial teaching

In de afgelopen jaren is remedial teaching deels verschoven van uit-de-klas naar in-de-klas. De leerkracht neemt een deel van het remediërend werken mee in het handelingsgericht werken vanuit groeps- of individuele handelingsplannen. Daarnaast beschikt de school in schooljaar 2015-2016 over 2,25 extra (professionele) leerkracht-uren per week. Deze uren worden ingezet voor verschillende vormen van remediërend werken. Wanneer kinderen naast de remedial teaching door de eigen juf, nog meer hulp nodig hebben, organiseren we externe hulp, stagiaires (bijv. onderwijsassistenten), of vrijwilligers. De leerkracht geeft altijd zelf de instructie aan de leerlingen en blijft te allen tijde verantwoordelijk. Prioriteit wordt gegeven aan kinderen uit de klassen 1, 2 en 3. Deze begeleiding kan in de klas of buiten de klas plaatsvinden (veelal buiten de klas). De intern begeleider coördineert voor de leerkrachten het extra lesmateriaal, waarmee het leerproces van het kind binnen de klas ondersteunt kan worden.

Er is overleg tussen klassenleerkracht en hulpverleners, waarvan schriftelijk verslag wordt gemaakt. Indien nodig, is de intern begeleider aanwezig bij oudergesprekken.

Jaarlijks bespreekt de intern begeleider de planning (begin schooljaar) en evaluatie (einde schooljaar) met de directeur.

Voor een enkele leerling organiseren wij externe remedial teaching binnen onze school. De kosten hiervan worden in principe door de ouders gedragen.

2.9 Kernvisie/Matrix-methode/Jungle Memory

Eén van de leerkrachten is gecertificeerd Kernvisie- en Matrix-coach en Jungle Memory. Zij werkt drie kwartier per week met individuele kinderen of in kleine groepjes. Leerlingen leren dan hoe zij informatie kunnen ordenen, verwerken en opslaan in hun hoofd.

2.10 Systematische evaluatie toetsresultaten en het opstellen van groepsplannen

We werken vanuit de cyclus Handelings Gericht Werken.

Met de groepsplannen van Trans-Plan volgen wij de cyclus van handelingsgericht werken. Deze cyclus doorlopen wij 4x per jaar, in 4 periodes. Vanuit de verzamelde gegevens (1) stelt de leerkracht, bijgestaan door de IB-er, vast wat de doelen voor de komende periode zullen zijn (2). Op basis hiervan maakt de leerkracht een groepsplan. In het groepsplan staan de doelen, het aanbod en de aanpak voor de komende periode (3). Tijdens de uitvoering zal de leerkracht tussentijds evalueren en eventueel bijstellen (4). Na afloop van de periode evalueert de leerkracht het plan, de vorderingen en de resultaten (1). In de groepsbespreking aan het eind van elke periode wordt de evaluatie met de intern begeleider besproken (1). Samen bepalen zij wat de doelen voor de nieuwe periode zullen zijn en welke kinderen speciale onderwijsbehoefte hebben (2), waarna de leerkracht een nieuw groepsplan opstelt (3) en dit gaat uitvoeren (4).

Als er vanuit de groepsbespreking blijkt dat er leerlingen zijn bij wie de onderwijsbehoefte nog onduidelijk is of waar andere vragen zijn, wordt er op korte termijn een leerlingbespreking gepland.

De cyclus van handelingsgericht werken wordt door de IB-er verwerkt in de zorgplanning. Deze planning wordt door de IB-er opgesteld naar aanleiding van de jaarplanning, aan het begin van het schooljaar. Alle data die de zorg betreffen worden hierin verwerkt.

Voor dit schooljaar is er een zorgplanning opgesteld van april tot en met juli.

Twee keer per jaar, na de cito-toetsperiodes, maakt elke klassenleerkracht een analyse van de toetsresultaten van zijn klas. Deze analyses vormen de basis voor het nieuwe groepsplan in Trans-Plan. In 2013-2014 hebben wij de overstap gemaakt naar het digitale systeem Trans-Plan, waarmee wij de leerlijnen kunnen borgen. We zijn begonnen met groepsplannen rekenen. Vanaf begin 2014-2015 hebben we voor alle klassen Taal (spelling en lezen) daaraan toegevoegd.

In 2014-2015 volgden wij verdere teamscholing in Trans-Plan (Taal).

De groepsplannen vormen uitgangspunt voor de cyclische gesprekken tussen intern begeleider en leerkrachten. De trendanalyses worden cyclisch besproken tussen intern begeleider en directeur.

De toetsresultaten en trendanalyse worden ook op schoolniveau tweemaal per jaar in het team besproken.

3 Sociale zorg, onveilige thuissituatie

Bij kinderen die opgroeien in een onrustige of instabiele thuissituatie, spreken we over sociale zorg. We maken ons dan zorgen om de thuissituatie. Die zorgen kunnen over zeer uiteenlopende dingen gaan. Soms krijgt een kind te weinig eten mee van huis, of merken wij dat er te weinig structuur thuis is (bijv. geen vaste bedtijd, niet samen aan tafel). Soms is een kind te koud gekleed, of te onverzorgd van uiterlijk. Soms is een kind overmatig moe, of angstig. Of agressief of verdrietig. Kortom, er zijn tal van signalen die op tal van verschillende vormen van onveiligheid kunnen duiden.

Het is de taak van school om bij vermoeden van een onrustige thuissituatie, deze zorg met de betreffende ouders te bespreken. In eerste instantie doet de leerkracht dat. Echter, wanneer de zorgen groot zijn, kan de communicatie hierover worden overgedragen aan de directeur. We doen dat omdat zorgen om thuis soms bijzonder precair zijn en de leerkracht 'gewoon' de leerkracht van het kind moet kunnen zijn.

De directeur deelt sommige cases in het CJG-overleg (anoniem). Daarnaast kan de directeur advies inwinnen bij diverse instanties (bijv. JGZ, CJG, GGD, amk, Fier Fryslan, Kinnik, Accare).

Onze school volgt de Friese Meldcode en het team is in 2012-2013 getraind in RAAK.

3.1 Wanneer is het onveilig

Het is moeilijk om precies te bepalen wanneer een thuissituatie onveilig is. In ieder gezin kan wel eens ruzie zijn en in ieder gezin kan het een keer voorkomen dat een kind geen eten mee naar school krijgt.

We maken ons zorgen wanneer we zien dat het langere tijd niet goed gaat met een kind. Het kan zijn dat wij signalen opvangen over bijvoorbeeld mogelijke verwaarlozing, misbruik, agressie, instabiliteit, structuurloosheid. Die zorgen zullen besproken worden met de ouders. De leerkracht is vaak de eerste die signaleert. Signalen worden direct intern gedeeld met de directeur en de intern begeleider. Afhankelijk van de aard, bepalen wij wie de communicatie met de ouders hierover zal voeren en voor hoe lang.

3.2 Communicatielijnen bij zorg

Wanneer een leerkracht zich zorgen maakt om een leerling, deelt zij die zorg met de directeur en de intern begeleider. Daarnaast wordt de zorg in het team gemeld.

In principe bespreekt de leerkracht in eerste instantie de zorgen met de ouders. Het kan ook zijn dat directeur of intern begeleider er van meet af aan bij betrokken zijn.

Gesprekken met ouders over Verwijsindex, amk, Bureau Jeugdzorg, Fier Fryslan e.d. worden te allen tijde door de directeur gedaan.

Meldingen worden (om leerkrachten te beschermen in hun rol en functie) te allen tijden door de directeur gedaan.

3.3 Betrokken partijen

We proberen samen met de betrokken ouders en andere organisaties een vangnet te vormen om sociale zorg rondom gezinnen zo goed mogelijk te kunnen signaleren en begeleiden. Daartoe werken we samen met onder meer:

ouders, directie/intern begeleiders andere scholen, kinderopvang, huisartsen, politie, Bureau Jeugdzorg (AMK), JGZ, GGD, CJG, Kinnik, Fier Fryslan, particuliere therapeuten zoals A. Crivits en S. de Backker en Z. Schermann.

Door vroegtijdig informatie met elkaar uit te wisselen, kunnen adequate plannen van aanpak worden gemaakt en kan hulp aan een gezin op gang komen.

In de praktijk blijkt het regelmatig ingewikkeld om over deze materie met de betrokken ouders te communiceren. Lang niet altijd wordt de problematiek herkend. We hebben over het algemeen te maken met een hoogopgeleide en kritisch denkende oudergroep. Met name wanneer het over sociale zorg gaat, blijkt de oudergroep 'moeilijk bereikbaar'. Ik zoek nog naar hoe ik als directeur deze kloof beter kan leren overbruggen.

4   *Leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte*

4.1 signaleren

Kinderen ontwikkelen zich niet allemaal in hetzelfde tempo. Wanneer een leerling een afwijkende ontwikkeling laat zien, kunnen leerkrachten zich zorgen maken. Deze zorgen gaan dan bijvoorbeeld over gedrag of over cognitieve prestaties. Kinderen kunnen enorm vooruit lopen in de leerstof (meer- of hoogbegaafd zijn), of enorm achterblijven (ook hoogbegaafden kunnen flink onderpresteren en achterblijven). We spreken over leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte, wanneer kinderen extra zorg en aandacht nodig hebben om optimaal van het onderwijs te kunnen profiteren. Belangrijk is dat wanneer er zorgen zijn, deze zorgen zo snel mogelijk besproken worden met de betrokken ouders en met de intern begeleider en/of directeur.

De zorgen kunnen op verschillende momenten/manieren zichtbaar worden:

- vanuit de ouders;
- vanuit de leerkrachten, intern begeleider, directeur;
- vanuit signaleringslijsten/leerlingvolgsysteem;
- vanuit klassenobservaties, leerrijpheidsonderzoek, dyslexieprotocol;
- vanuit de vorige school, bij een overstap;

Een leerling komt in het ondersteuningstraject, waarvoor leerkracht en intern begeleider samen verantwoordelijk zijn. Doel is daarbij dat de leerling optimaal kan profiteren van het onderwijs en zich 'gezond' kan ontwikkelen.

De leerkracht brengt ouders op de hoogte van gesignaleerde zorgen. In het gesprek met de ouders wordt vastgesteld en onderbouwd dat de leerkracht ondersteuning nodig heeft. School en ouders werken samen om het kind zo goed mogelijk te begeleiden. Bij ernstige zorg wordt de intern begeleider of directeur betrokken.

4.2 Begeleiding leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte

Onze school werkt samen met Expertisecentrum Aquamarijn. Samen met hen vormen directeur en ib-er het Zorgadviesteam van onze school. Het Expertisecentrum Aquamarijn bestaat uit onder meer orthopedagogen, een arts, diverse psychologen en ambulante begeleiders. Zij helpen ons met het in kaart brengen en ondersteunen van de specifieke onderwijsbehoeftes van onze leerlingen. De ambulante begeleiding en/of psychologisch-didactische onderzoeken van kinderen, lopen via het Zorgadviesteam en het Expertisecentrum Aquamarijn. Vanuit onze zorggelden kunnen we jaarlijks ongeveer 3 onderzoeken laten doen. Dat betekent dat we soms niet alle kinderen kunnen laten onderzoeken. Bij de keuze voor wie wel en wie niet, geven we in principe voorrang aan jongere kinderen (klas 1,2,3). Dat doen we omdat hoe jonger het kind is waarbij een stoornis of forse leerproblematiek wordt geconstateerd, hoe groter de kans op goede begeleiding is (in of buiten onze school). Het psychologisch-didactisch onderzoek is veelal een belangrijke tussenstap in de route naar onderwijs met veel specifieke begeleiding. Voor het jonge kind, is de vraag om specifieke begeleiding voor de resterende basisschooljaren dus anders dan van kinderen die al aan het einde van de basisschooltijd zitten en waarbij er geen forse vroege leerproblematiek was. Helaas kunnen we niet altijd alle begeleiding geven die een

leerling nodig heeft. Een deel zal dan van buitenaf moeten komen, door de ouders gefaciliteerd. De school kan daarbij een bemiddelende rol spelen.

Binnen de school kunnen we de volgende hulp bieden:

- de extra zorg van de leerkracht, binnen de klas (denk aan o.m. handelingsgericht werken vanuit de groepsplannen of individuele handelingsplannen, of extra aandacht bij dyslexie, of specifieke spelbegeleiding bij kleuters);
- begeleiding m.b.v. bijv. matrix-coach, kernvisie, Jungle Memory. Doel, tijdstip en periode wordt vastgelegd in een ondersteuningsplan. Dit wordt met de ouders besproken;
- extra hulp door vaste onderwijs-vrijwilligers (juf Ria, meeste Emiel);
- soms bieden we de mogelijkheid voor externe hulp/rt binnen school (denk aan José, Watze, Jessica);
- een heel enkele keer kan externe therapie binnen school plaatsvinden (denk aan begeleiding autisme);
- leerkrachten werken samen met externe hulporganisaties als dyslexiebehandelaars en therapeuten;
- een uitvoerige klassenobservatie en bespreking door A. Crivits (bij klassikale, sociale zorgvragen);
- regelmatig geven wij aan ouders advies om hulp 'buiten de deur' te zoeken. Het kan zijn dat wij een therapeut noemen, waarmee wij goede ervaringen hebben opgedaan (bijv. Z. Schermann, S. de Backker, A. Crivits en Het Reizende Koffertje). De bekostiging van (externe) therapie komt voor rekening van de ouders. Soms worden therapieën vergoed door de verzekering, soms niet.

Het is belangrijk dat alle externen die hulp aanbieden, samenwerken met school en ouders. Zo werken leerkrachten en dyslexiebehandelaars bijvoorbeeld nauw samen en wisselen zij materiaal en methodieken uit. Datzelfde geldt voor remedial teachers en andere ondersteuners in het onderwijsleerproces.

Met instemming van ouders, wisselen therapeuten en school informatie aan elkaar uit.

4.3 Ontwikkelingsperspectief (OPP)

Wij streven ernaar om kinderen op hun eigen niveau door te laten stromen naar de volgende klas en uiteindelijk naar het voortgezet onderwijs. De plaats in de eigen klas is daarin een belangrijke basis, hoewel sommige leerlingen met een forse leer- of ontwikkelachterstand doubleren.

Wanneer de leerachterstand groter is dan een jaar, kan een leerling in aanmerking komen voor een ontwikkelingsperspectief. Op basis van een vooraf aangelegd dossier, waarin de geboden hulp, de prestaties en de verwachtingen staan genoteerd, kan in overleg met ouders een individueel leerplan worden opgesteld. Het beoogde eindniveau voor taal en/of rekenen ligt dan onder het eindniveau van groep 7. De organisatie van de uitvoering is complex. Dat betekent dat wij in principe voor een leerling niet meer dan twee OPP's met uitstroomperspectief route 1 of 2 kunnen realiseren. We bekijken per leerling welke mate van zorg wij kunnen organiseren.

Een groot voordeel van een ontwikkelingsperspectief voor de kinderen is dat leerlingen binnen hun eigen klas kunnen blijven en niet uitstromen naar andere vormen van onderwijs. Het ontwikkelingsperspectief vraagt veel aandacht en inzet van leerkracht en klasgenoten. Een OPP wordt opgesteld door intern begeleider en leerkracht. Ouders en samenwerkingsverband ondertekenen het plan.

4.4 Rugzakje (tot augustus 2014)

Sinds 2014-2015 bestaat het rugzakje niet meer. Vanaf augustus 2015 worden de leerlinggebonden zorggelden via het samenwerkingsverband aan de school toegekend. Zie: Passend Onderwijs.

4.5 Hoogbegaafden

In schooljaar 2007-2008 heeft het team studiedagen over hoogbegaafdheid gevolgd. Daaruit voortgekomen is een bewuste aanpak van de meer- en hoogbegaafde leerlingen binnen onze school. Veelal kregen zij eigen les- en verwerkingsopdrachten met eigen (zwaardere) criteria.

Ook binnen de differentiatie van het onderwijs heeft deze groep leerlingen al jaren haar eigen plek. In de groepsplannen vind je hen terug in de plus-groepen.

Vanaf 2007-2008 zijn we steeds meer materiaal voor meer- en hoogbegaafden gaan aanschaffen (denk aan plus-werk, Levelwerk, Rekentijgers e.d.). Maar we vonden het nog steeds ontoereikend. Het kan beter.

In 2013-2014 zijn we gaan werken met kleine groepjes meer- en hoogbegaafden. In de ochtenduren werkten zij twee maal per week aan eigen opdrachten. Deze groepjes werden begeleid door ouders (niet ideaal).

In 2013-2014 heeft het team opnieuw studiedagen gevolgd over hoogbegaafdheid. Een groepje van 2 leerkrachten en de intern begeleider is samengesteld als aanjager/kartrekker op dit gebied.

Augustus 2014 is het nieuwe beleidsplan Hoogbegaafdheid klaar, waarmee wij in 2014-2015 gaan werken. Het beleidsplan is te downloaden via de website.

Hoogbegaafdheid staat hoog op onze agenda. Wij willen laten zien dat ook deze groep leerlingen zich optimaal kan ontwikkelen binnen ons onderwijs. In ons Schoolondersteuningsprofiel hebben wij meer- en hoogbegaafdheid opgenomen als een van onze sterke kanten.

4.6 Raadplegen van externe deskundigen

We maken gebruik van de inzichten en kennis van velen. Daarbij kun je denken aan therapeuten (psychisch, opvoedkundig, kunstzinnig, motorisch, spraak, gedrag, leerstrategieën, dyslexie) of kennis en inzichten vanuit het Zorgadviesteam van SBO Aquamarijn, waarmee wij een vaste samenwerkingsrelatie hebben. Dit Zorgadviesteam bestaat uit ambulante begeleiders, artsen, psychologen, gedragswetenschappers en onderwijskundigen.

Daarnaast ondervinden wij onder meer hulp van de samenwerking met de GGD, JGZ, Kinnik, wijkpolitie, CJG, Fier Fryslan, de leerplichtambtenaar, huisartsen en kinderopvang.

5 Toetsing en leerlingvolgsysteem

5.1 Toetsing in klas 1 t/m 6

Het welbevinden van de kinderen en de leerresultaten van het onderwijs worden op diverse manieren gevolgd.

In de klas en op het plein, doorlopend

De leerkracht neemt de ontwikkeling van de leerlingen continu waar en reageert daarop in het contact met de leerlingen.

Periodetoetsen, presentaties

Het periode-onderwijs en de kunstzinnige vakken, worden afgesloten met presentaties, werkstukken, periode-toetsen, spreekbeurten, toneelvoorstellingen of andere uitvoeringen. De leerlingen worden beoordeeld vanuit de menskundige gezichtspunten uit de antroposofie. Gekeken wordt naar onder meer inhoud, werkhouding, innerlijke groei, verzorging en

uitvoering van het werkstuk, verfijning (naar kunnen), creativiteit, eigen initiatief, betrokkenheid.

Cito-toetsen voor taal en rekenen (methode-onafhankelijk)

Voor het volgen van de ontwikkeling op taal- en rekengebied, maken we gebruik van methodegebonden en niet-methodegebonden toetsen. De toetsen geven inzicht in de ontwikkelingslijn van de klas en van individuele kinderen op het gebied van lezen, spelling, begrijpend lezen en rekenen-wiskunde.

De toetsresultaten worden per leerling door de leerkracht geanalyseerd en vergeleken met de ontwikkeling tot dan toe. Hiervoor maakt de school gebruik van het digitale volgsysteem Parnassys. Op basis van de analyse van toetsresultaten, maakt de klassenleerkracht groepsplannen voor lezen, spelling, rekenen en begrijpend lezen. In januari/februari 2014 volgden leerkrachten, Intern begeleider en directie een cursus in het werken met Trans-Plan, een digitaal systeem om groepsplannen te maken. De meerwaarde van dit systeem is voor ons dat de leerdoelen (en tussendoelen) uit de gebruikte methodes geborgd worden. Daarbij is ook de differentiatie van ons onderwijs inzichtelijk voor onszelf en ter verantwoording van het onderwijs dat we geven. Op deze wijze hopen we optimaal op alle verschillende leerbehoeften van de kinderen te kunnen inspelen.

Op schoolniveau worden de toetsresultaten geanalyseerd door de intern begeleider en vergeleken met landelijke normen. De resultaten worden besproken met directie, individuele leerkrachten en team. De ouders worden geïnformeerd over de toetsresultaten van hun eigen kind in de tien minutengesprekken. Tot slot worden de toetsresultaten benoemd in het getuigschrift.

Methodegebonden toetsen

Voor de vakken taal en rekenen (en voor Engels) nemen wij ook tussentoetsen uit de diverse methodes af (vanaf 2014-2015 de nieuwe methodes STAAL en Alles Telt). Zo kunnen we nauwkeurig volgen in welke mate de kinderen hebben geprofiteerd van het onderwijs. Een leerkracht weet zodoende of hij/zij op de juiste koers zit en of en waar het nodig is om bij te sturen.

Overige taal- en rekentoetsen

Soms maken we daarnaast nog gebruik van toetsmateriaal zoals Utrechtse Getalbegrip, Pictee, tempotoets rekenen.

Sociaal-emotioneel

Vanaf eind 2013-2014 volgen we de kinderen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling met het systeem ZIEN!.

5.2 Volgen van kleuters

Kleutervolgsysteem van de Begeleidingsdienst

Kleuters volgen we systematisch met het kleuterleerlingvolgsysteem van de Begeleidingsdienst van vrijescholen.

De kleuterleidster gebruikt observatielijsten uit het Kleutervolgsysteem bij het observeren van de kinderen. Deze lijsten worden gebruikt bij de 5 jarigen. De analyse van de resultaten weegt mee bij het bepalen van de leerrijpheid.

In 2014-2015 voegen we hier aan toe dat er een oudergesprek is wanneer een leerling 3 maanden in de kleuterklas zit.

Het Kleutervolgsysteem (KVS) bestaat uit observatielijsten t.a.v. ontwikkeling op het gebied van:

- grove en fijne motoriek
- sociaal- emotioneel
- creatieve ontwikkeling
- denken

- leervoorwaarden voor taal en rekenen

Deze observatielijsten worden op verschillende momenten ingevuld. Bijvoorbeeld als een leerling 5, 5,5, 6 en eventueel 6,5 jaar wordt.

De implementatie van Kleuterplan / Trans-Plan, maakt dat het Kleutervolgsysteem en Kleuterplan goed op elkaar moeten worden afgestemd. In 2014-2015 ontwikkelden wij die afstemming, zodat beide systemen op elkaar aansluiten. De analyse van de resultaten van het Kleutervolgsysteem, vormen dan de uitgangspunten voor het opstellen van de groepsplannen in Kleuterplan.

In 2014-2015 zijn de kleuterleidsters verder geschoold in het werken met Kleuterplan.

Kleuterplan

Vanaf eind 2013-2014 zijn we begonnen om ook voor de kleuters de groepsplannen via Trans-Plan te maken. Het deel voor kleuters heet Kleuterplan. In Kleuterplan maken de leidsters hun lesvoorbereidingen, op basis van waarnemingen van en inzichten over de onderwijsbehoeften van de kinderen. De groepsplannen voor kleuters zijn handelingsgericht en de onderwijsbehoeften worden vertaald naar spelbehoefte en pedagogische basisbehoefte. In Kleuterplan worden de kerndoelen voor taal en rekenen thematisch uitgewerkt in (kring-)activiteiten, kunstzinnige oriëntatie en bewegingsonderwijs. De kleuterleidsters stemmen het aanbod, de instructie en de verwerking af op de verschillen in leeftijdscategorie (en ontwikkeling) tussen de leerlingen.

De doestellingen binnen Kleuterplan zijn ervaringsdoelstellingen. Een kleuter hoeft dus niet het aangeboden in de eerste plaats te *beheersen*; het gaat erom dat de leidster de kleuters voldoende aanbod in het *ervaren* heeft meegegeven. Door met Kleuterplan te werken, heeft een leerkracht zicht op de vraag of zij voldoende ervaringen aan de kinderen heeft aangeboden.

5.3 Leerrijpheidsonderzoek

In de winter van het tweede kleuterjaar wordt het leerrijpheidsonderzoek door de leerkracht afgenomen. Daarmee wordt getoetst of de leervoorwaarden bij de kleuter aanwezig zijn en hij/zij toe is aan de eerste klas, waar het cognitieve onderwijsproces in een stroomversnelling komt.

In het leerrijpheidsonderzoek wordt gekeken naar onder meer:

- beheerst een kind zijn lichaam (doelgericht in kunnen zetten);
- is een kind taakgericht, kan het zijn aandacht ergens langere tijd bij houden;
- ontluikt het beginnend abstract denkvermogen;
- in de jaarplanning van het zorgoverleg wordt minimaal één overleg gepland om de resultaten van het leerrijpheidsonderzoek te bespreken en daarmee de samenstelling van de nieuwe eerste klas.

In geval van twijfel wordt de leerling in het zorgoverleg besproken, eventueel nader onderzoek verricht door de intern begeleider.

Wij volgen hierin de procedure leerrijpheid van de Stichting Vrijescholen Athena. De directeur besluit over het wel of niet naar de eerste klas gaan.

5.4 Dyslexieprotocol

Vanaf de kleuterklas wordt gewerkt met Dyslexieprotocol van de Stichting Vrijescholen Athena. De analyse van de gegevens leidt in overleg met ouders tot een plan van aanpak. Het protocol is te downloaden via de website van school.

5.5 Protocol dyscalculie

Het protocol dyscalculie is op dit moment een werkdocument. In 2014-2015 zou door het team, ondersteund vanuit het netwerk van rekenspecialisten, het protocol op maat voor onze school worden gemaakt. Dat is doorgeschoven naar 2015-2016.

5.6 Toetsing klas 1 in relatie tot dyslexiescreening

In de eerste klas worden de volgende toetsen afgenomen:

De herfstsignalering (oktober/november), als onderdeel van de dyslexiescreening:

- auditieve vaardigheden;
- auditieve synthese: klanken samenvoegen tot een woord;
- auditieve analyse: woord in klanken verdelen;
- letterkennis;
- letters benoemen en letters schrijven;
- lezen van eenvoudige woorden;
- woorddictee.

We volgen hier het dyslexieprotocol voor Vrijescholen.

In januari en juni worden alle leerlingen van de eerste klas getoetst op:

- de DMT
- de spellingtoets (beide van Cito).

Kinderen die uitvielen op de dmt-toets worden in het voorjaar opnieuw getoetst om te zien of er al dan geen vooruitgang zichtbaar is.

5.7 Schoolverlatersonderzoek / eindtoets

Het niveau-advies voor het voorgezet onderwijs, wordt bepaald door:

- de beoordeling van waarnemingen en ervaringen van de klassenleerkracht;
- de resultaten van de eindtoets;
- de gecombineerde resultaten van de Cito-toetsen taal en rekenen in groep 6 t/m 8.

In voorjaar 2016 nemen wij in principe IEP af. Schooljaar 2015-2016 is het eerste jaar dat wij naar alle waarschijnlijkheid met deze nieuwe eindtoets gaan werken. Daarnaast gebruiken we de Friese Plaatsingswijzer. Dat is een systeem waarbij – uitgaande van de behaalde leerresultaten en de mening van de leerkrachten – kinderen in het VO geplaatst worden.

Eind klas 5 horen ouders in het oudergesprek op welk niveau hun kind mogelijk in het voortgezet onderwijs zal instromen. Na de eindtoets in klas 6, krijgen alle ouders en de leerlingen het uiteindelijke advies VO te horen en vult de klassenleerkracht het onderwijskundig rapport in.

Leerlingen voor het LWOO krijgen in overleg met het VO van hun keuze een vervolgonderzoek. Dit is afhankelijk per school.

We hebben binnen onze school een protocol Schoolverlaters.

5.8 Getuigschrift

Aan het einde van het ieder schooljaar krijgen alle leerlingen een getuigschrift mee. Het getuigschrift bestaat uit een kunstzinnig en een onderwijsdeel. De klassenleerkracht maakt een gedicht of tekst voor ieder kind, waarin het karakter of de 'ontwikkelopdracht' besloten ligt. Daarbij maakt de leerkracht voor ieder kind een eigen illustratie. Het onderwijskundige deel bestaat uit een beschrijving van de ontwikkeling van de leerling. Zowel emotioneel, kunstzinnig als cognitief. Vanuit alle vakgebieden wordt de ontwikkeling van de leerling beschreven en worden de resultaten benoemd en/of beoordeeld. Ook toetsgegevens zijn terug te vinden in het getuigschrift. Het getuigschrift is een rijk gevuld document, waarin de ontwikkeling van het kind van het afgelopen jaar staat beschreven.

5.9 Leerlingdossier

Per leerling stellen we een dossier samen waarin we onder meer de verslagen van oudergesprekken, biografische gegevens, toetsresultaten, observatielijsten, getuigschriften, verslagen van kinderbesprekingen, verslagen van onderzoeken, therapieën e.d. opslaan. Het leerlingvolgsysteem is een instrument om informatie te bundelen en overdraagbaar te maken.

6 *Het zorgproces*

6.1 De stappen

Binnen onze school kent een zorgproces in principe de volgende stappen:

1. De leerkracht en/of de ouders signaleren een probleem en delen de zorg;
2. Leerkracht en ouders of intern begeleider praten over een mogelijke oplossing(srichting).
3. De leerkracht verleent extra hulp in de klas (eventueel met inzet van bijv. stagiaires) of spreekt met de ouder af wat er thuis gedaan kan worden.
4. Na een afgesproken tijd wordt deze extra hulp geëvalueerd.
5. Als het probleem nog niet is opgelost, bespreekt de klassenleerkracht de zorg (nogmaals) met de intern begeleider in het zorgoverleg of in een tussendoor overleg.
6. Afhankelijk van de aard van het probleem wordt de extra zorg opgenomen in het groepsplan of wordt een individueel handelingsplan opgesteld voor extra hulp. In een enkel geval wordt dit een handelingsplan voor een groep leerlingen, of eventueel de gehele klas. Ouders worden altijd geïnformeerd en betrokken in de afspraken rondom handelingsplannen en extra hulp. Remedial teaching kan worden ingezet.
7. Na een tevoren afgesproken tijd volgt opnieuw evaluatie.
8. Wanneer een aanpak juist wel of juist niet werkt, volgt opnieuw bespreking met de intern begeleider. Hieruit kan een extra handelingsplan of andere hulp volgen. Na twee of drie handelingsplannen (van 10-12 weken), zonder het gewenste resultaat, wordt een volgende stap gezet.
9. Specifiek bij vermoeden dyslexie: bij blijvende onvoldoendes (V-scores), kan onderzoek worden aangevraagd in het kader van de regelgeving van de zorgverzekering (zie protocol dyslexie).
10. Deze stap kan zijn: vraag naar extern onderzoek, een advies voor ondersteuning thuis, ondersteuning in de klas door ambulante begeleiding vanuit het samenwerkingsverband, buitenschoolse hulp (therapie of extra RT) enz.
11. Na onderzoek volgt een gesprek met ouders, klassenleerkracht en school en kunnen bovenstaande adviezen volgen en/of hulp worden ingezet. In dat geval wordt de cyclus vanaf stap 5 opnieuw doorlopen. De conclusie kan ook zijn dat school en ondersteunende instanties geen antwoord hebben op het probleem van de leerling en dat het leerling mogelijk op een andere school (bijvoorbeeld SBO of SO of regulier onderwijs) beter op zijn plaats is.
12. In het geval van een verwijzing naar SO of SBO, start het verwijzingstraject, in samenwerking met ouders en het samenwerkingsverband.
13. Als Passend Onderwijs een feit is, zullen met name de laatste stappen een andere vorm krijgen. Hoe dat gaat, wordt onderwerp van bespreking in de nieuwe samenwerkingsverbanden (zie punt Passend Onderwijs en Schoolondersteuningsprofiel).

6.2. niveaus van zorg

De hierboven genoemde stappen kunnen we plaatsen in de vijf zorgniveaus die benoemd staan in het document 'Zorg op 5 niveaus'. Het is goed om ons telkens te realiseren dat het bij 'zorg' gaat om kinderen die cognitief of sociaal-emotioneel aan de bovenkant of de onderkant zitten.

1. Het eerste niveau van zorg betreft het werken in de klas met leerlingen die extra hulp en aandacht nodig hebben, zonder dat hiervoor ingrijpende plannen zijn gemaakt; de gewone extra aandacht die binnen de groep aan individuele leerlingen wordt gegeven. De hulp is incidenteel en is veelal verankerd in de differentiatie van het onderwijs. De leerkracht werkt met een kind of een groepje aan de instructietafel, of geeft verlengde instructie. In een paar weken tijd is de extra aandacht die de leerling krijgt waarschijnlijk niet meer nodig voor deze specifieke 'vraag'. De leerkracht kan zelf een individueel plan voor deze leerlingen maken. In dit niveau worden de incidentele uitvallers geholpen.

2. De zorg op niveau twee heeft als kenmerk dat ook de intern begeleider meekijkt en betrokken is bij het maken van een plan van aanpak. Het handelingsplan wordt van tevoren gemaakt, doelen en tussendoelen worden aangegeven, het te gebruiken materiaal wordt erin aangegeven. Het plan van aanpak kan ook een plek binnen het groepsplan hebben. De ouders worden op de hoogte gesteld.

De extra zorg wordt in de klas gegeven of in niveaugroepjes

3. Een leerling gaat naar het derde niveau van zorg, wanneer de opbrengsten uit de eerdere niveaus niet tot voldoende verbetering leiden. Er is dan hulp nodig die buiten het klaslokaal plaatsvindt. Een leerling gaat dan bijvoorbeeld naar de remedial teacher, of ontvangt een andere vorm van hulp buiten de klas.

4. In het vierde niveau worden externe specialisten gezocht om de diagnose en de analyse van het probleem te helpen stellen. De mogelijke verwachtingen en stappen die ondernomen moeten worden, zoals bijvoorbeeld psychologisch of didactisch onderzoek, buitenschoolse Remedial teaching, integratieve kinder- en jeugdtherapie, sensomotorische training, logopedie, ambulante begeleiding worden schriftelijk vastgelegd en door ouders en leerkracht ondertekend. Door de externe specialisten kunnen handelingsadviezen worden gegeven waardoor na een dergelijk onderzoek of behandeling de leerling weer terug kan stromen naar niveau drie of twee. Soms krijgt de leerling hier aangepaste leerstof. Op niveau 4 zitten ook de leerlingen met een Ontwikkelingsperspectief (OPP). Deze kinderen hebben voor één of meer vakken een individuele leerlijn. Het OPP wordt met de ouders doorgenomen en door de ouders getekend.

5. Niveau 5 is het traject dat gestart wordt wanneer school niet tegemoet kan komen aan de specifieke onderwijsbehoefte van een kind. Dan is een overstap naar SBO of SO nodig. Wanneer wordt vastgesteld dat de geboden extra zorg niet tot het gewenste of tot onvoldoende resultaat leidt, wordt door de leerkracht en/of intern begeleider/directeur met de ouders overlegd. De ouders worden geïnformeerd over hoe het traject en de samenwerking tussen ouders en school daarin er uit zien. Het zorgplafond wordt per situatie bepaald door de directeur en intern begeleider in overleg met de leerkracht.

6.3 In aanmerking komen voor remedial teaching

Of een kind in aanmerking komt voor remedial teaching wordt besproken in het zorgoverleg of in een overleg nav de toetsresultaten. In grote lijnen komt het neer op:

Leerlingen die niveau IV en/of V halen op de toetsen en al extra hulp in de klas kregen.

In individuele gevallen kan daarvan worden afgeweken.

Remedial teaching wordt vooral ingezet in klas 1 t/m 3 om kinderen die dat nodig hebben te stimuleren in het oppakken van het lees en/of rekenproces.

Remedial teaching (intern of extern) is ook een hulpmiddel bij leerlingen met een individuele leerweg, bijvoorbeeld bij het vaststellen van bruikbaar materiaal voor in de klas.

6.4 Beleid dyslexie

Regelmatig wordt Rt of andere ondersteuning gegeven aan kinderen die moeite hebben met het leren lezen en/of spellen.

In het begin is dan nog niet altijd duidelijk of het gaat om een zich ontwikkelende dyslexie of om hapering in het oppakken van het leesproces.

Wanneer de extra ondersteuning geen echte verbetering geeft en de leerling blijft op niveau V scoren, dan komt een kind in aanmerking voor een dyslexieonderzoek op kosten van de gemeente. De school werkt over het algemeen samen met lokale onderzoeksbureaus. Een dergelijk onderzoek is veelal vereist als opstap naar hulp vanuit het OCRN, een instituut voor dyslexieonderzoek en behandeling. Het onderzoek en de behandeling kunnen op school plaatsvinden. De (door ouders) gekozen behandelaar moet (willen) aansluiten bij de school, niet andersom.

Slechts enkele vormen van dyslexie (ernstige, enkelvoudige dyslexie) komen in aanmerking voor behandeling via de gemeente. Ouders melden hun kind daartoe aan bij het OCRN of een andere dyslexiebehandelaar. De behandelaar regelt de vergoeding vanuit de gemeente. Wij raden aan dat ouders zelf bij de instelling controleren of er (goed) contact is met de gemeente over de vergoeding van dyslexie.

Kinderen met een lichte dyslexie of anderszins problemen ten aanzien van lezen en/of spellen vallen onder de gewone zorgstructuur van school (zie dyslexieprotocol).

In klas 6 kan met behulp van de toetsen en dossieronderzoek door de schoolbegeleidingsdienst een dyslexieonderzoek worden gedaan en zo nodig een dyslexieverklaring voor het VO worden afgegeven.

6.5 Advies voor andere therapieën

Op school zien wij de kinderen iedere doordeweekse dag. We zien hen leren, spelen en omgaan met elkaar. Dat betekent dat we veel zien en vaak ook goed kunnen meedenken met ouders over wat een kind nodig heeft aan extra ondersteuning.

Vanuit dat perspectief adviseren wij regelmatig therapieën waarvan wij in de loop der tijd de vruchten hebben kunnen plukken. Het kan gaan om bezoek aan een (antroposofisch) arts, motorische, kunstzinnige, psychologische, gedragsmatige therapie, of een training op het gebied van leerstrategieën of weerbaarheid.

In de praktijk worden deze adviesgesprekken meestal door de directeur met de ouders gevoerd. Omdat het onderwerp vaak kwetsbaar is, hebben wij ervoor gekozen dat in de meeste gevallen niet de leerkracht zelf of de intern begeleider die gesprekken voeren, maar de directeur die meer afstand van het onderwijs in de klas heeft, maar juist wél dichtbij ouders staat en vaak ook dichtbij hen mag komen.

6.6 Samenwerking SBO Aquamarijn

De school behoort tot het samenwerkingsverband Passend Onderwijs in Fryslan 2101.

Dit is een net nieuw gevormd samenwerkingsverband in het kader van Passend Onderwijs.

De Michaelschool heeft principe-akkoord getekend waarin de doorlopende samenwerking met SBO Aquamarijn gewaarborgd is. Daarmee ondervangen wij als school dat wij met onze hulpvragen, in de beginfase van Passend Onderwijs tussen wal en schip geraken.

Via SBO Aquamarijn kunnen wij een beroep doen op het Zorgadviesteam. Dit team bestaat uit:

- artsen;
- psychologen;
- orthopedagogen
- gedragswetenschappers;

- onderwijskundigen.

Daarmee voldoen wij als school aan alle verplichtingen binnen Passend Onderwijs. Wij maken gebruik van het Zorgadviesteam, van deskundigenadvies en wij hebben toegang tot formats en protocollen vanuit het samenwerkingsverband.

Met de structurele samenwerking met SBO Aquamarijn, kunnen we voldoen aan de vraag om advies, ondersteuning en trajectbegeleiding.

6.7 Schoolondersteuningsprofiel

In samenwerking met het Samenwerkingsverband is in de zomer van 2013 het Schoolondersteuningsprofiel van onze school gemaakt. Dit document geeft een analyse van waar wij als school goed in zijn en welke extra's wij kunnen bieden aan leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte.

Samengevat is onze school in principe toegankelijk voor een breed publiek. Wij zijn niet gespecialiseerd in specifieke onderwijsbehoeften of in het begeleiden van kinderen met een bepaalde diagnose. Per leerling wordt bepaald of wij in de onderwijsbehoefte kunnen voorzien.

Daarnaast biedt ons onderwijs, vanuit de breedte van het lessenpakket, handvatten voor meer- en hoogbegaafde leerlingen. Maar ook voor deze groep kinderen geldt dat wij per leerling kijken of wij passend onderwijs kunnen geven. Want het vrijeschoolonderwijs past als onderwijsvorm niet bij alle kinderen. Ons onderwijs is auditief en klassikaal georiënteerd, en in periodes gestructureerd. Sommige kinderen hebben behoefte aan een onderwijsvorm met bijv. andere visuele ondersteuning en een weekrooster dat iedere week gelijk is. Het Schoolondersteuningsprofiel is via de website te downloaden.

7 **Zorgbeleid op schoolniveau**

7.1 De opbrengstrapportage

Na de toetsrondes, bespreken leerkrachten de analyse van de resultaten met de intern begeleider. De leerkracht maakt naar aanleiding van de analyse een plan van aanpak op klassen- en/of leerlingniveau. De intern begeleider maakt van de analyses van alle klassen een opbrengstrapportage.

Deze opbrengstanalyse en het eventuele plan van aanpak worden in eerste instantie besproken met de directeur en vervolgens met het team (zie vergaderplan).

Vragen die daarbij aan de orde zijn:

- Hoe verhouden zich de huidige klassen tot die van de afgelopen jaren?
- Hoe ontwikkelt zich een bepaalde klas (cohort van leerlingen)?
- Hoe verhouden onze resultaten zich ten opzichte van het landelijk gemiddelden en de inspectienormen.
- Is er op grond van die vergelijkingen aanleiding tot bijstelling van leerstofaanbod of werkwijze?

De antwoorden op deze vragen vormen een trendanalyse van het onderwijsproces. We lezen eruit af wat we goed doen en wat beter kan.

7.2 Overleg intern begeleider en het team

De Intern begeleider neemt regelmatig deel aan de bouwvergaderingen van de kleuterklassen, klas 1,2 en van klas 3,4,5,6. Zij bepaalt in die overleggen waarbij zij bij aanzit de agenda. Onderwerpen vanuit de zorgoverleggen of onderwijsanalyses, worden zo in het team gebracht en besproken of geëvalueerd. De intern begeleider geeft regelmatig in de wekelijkse teamvergadering informatie over nieuwe beleidslijnen, leermiddelen, methodes, of andere onderwerpen. Met regelmaat stuurt de intern begeleider een memo rond met daarin de weerslag van de gemaakte schoolafspraken of opfrissingen.

7.3 Klassenbezoek

Jaarlijks komt de intern begeleider 2 maal in iedere klas. Dat geeft de intern begeleider de handvatten om het onderwijs proces en de didactische vaardigheden van de collega's beter te volgen. De leerkracht geeft van tevoren de vraag/het onderwerp aan waarnaar de intern begeleider komt kijken. Uit de feedbackgesprekken van de klassenbezoeken kan een scholings- of begeleidingsvraag ontstaan. Zowel in het ontvangen van als het geven van begeleiding.

7.4 Overleg directie en intern begeleider

Situationeel zorgteam

Bij de aanmelding van een zorgleerling of bij een zorgleerling die buiten de zorgmogelijkheden van school dreigt te geraken vormen directie, intern begeleider en de betrokken klassenleerkracht een (tijdelijk) zorgteam.

In gezamenlijk overleg wordt besproken en besloten welke zorg nodig is, of de school dat kan bieden en welke volgende stappen nodig zijn en worden ingezet.

Het besluit over deze onderwerpen wordt genomen door de directie.

Wekelijks overleg van intern begeleider met directie

Directie en intern begeleider voeren in principe om de week overleg. Wanneer de omstandigheden dat vragen, dan zijn er frequenter overleggen.

Hierin worden alle lopende zaken besproken op het gebied van onderwijs en zorg. De intern begeleider maakt verslag van het overleg (de directie maakt aantekeningen).

7.5 Ib-overleg op stichtingsniveau

Door het jaar heen zijn er drie studiedagen / netwerkbijeenkomsten voor de intern begeleiders binnen de stichting. Samen overleggen zij en/of worden geschoold. De intern begeleiders blijven op deze manier in gesprek over hun vakgebied en houden kennis over en kunde op het gebied van onderwijsontwikkelingen op peil. Het afgelopen schooljaar werd onder meer aandacht besteed aan verantwoording van het vrijeschoolonderwijs, de rol van de intern begeleider (functieprofiel), dyslexieprotol, groepsplannen in Trans-Plan en Kleuterplan, ontwikkelingsprofiel en individuele leerlijn, leerlingpopulatie, de voorspellende waarde van de kleutertoetsen voor het onderwijs in klas 1 en het uitwisselen van ervaringen en materialen.

8 Evaluatie zorg

8.1 Evaluatie van inhoud en effectiviteit

De extra zorg en hulp aan kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte, wordt op verschillende momenten geëvalueerd:

- tijdens het evalueren en opstellen van de nieuwe groepsplannen;
- tijdens het zorgoverleg;
- op momenten ter voorbereiding op oudergesprekken;
- met overleg met zorgverleners;

Daarnaast wordt de effectiviteit van de zorg een keer per jaar geëvalueerd met de directie en met het team (zie vergaderplan).

8.2 Evaluatie zorgplan

Jaarlijks wordt het zorgplan in de voorzomer met het hele team geëvalueerd en zonodig bijgesteld voor het schooljaar daarna (zie vergaderplan).

Marie-Marth
augustus 2014

Concept